

NGAAHI M

FELĀVE'I PEA MO E MAHAKI NI

Ko e Mø, ko e mahaki pipihi 'oku fakatupu 'e he vailasi. Ko e faka'ilonga maheni 'o e Mø, ko e pupula e tangai (keleni) pe 'okani favaí 'i lalo he ongo telingá, ke pupula ai mo ake mo e kaungaó.

'Oku tø ma'ama'a pe 'a e Mø ia ki he longá'i fanaü '. Kaekehe, 'oku lava ke fakatupu 'e he Mø ha ngaahi tu'unga fakatu'utamaki 'I he taimi 'e ni'ihhi tautefito ki he kakai lalahi. Ko e fakalalahi ange 'a e ngaahi faingata'a ko eni 'oku ka ai 'a e:

- Menikaitisí (ko hono uesia 'o e kofukofu 'o e 'utó mo e filo silivá)
- Tuli pe malu (fakataimi pe tuli 'aupito)
- 'Enisefalaitisí (pupula e 'utó)
- 'Okaitisí (pupula e fakatangatá) 'i he kakai tangata 'a ē kuo nau 'osi a'u ki he piupetií (matu'otu'a fe'unga ke fakafanaú)
- 'Ofolaitisí (pupula e nofo'anga fua ovary ki he fakafanaú) mo e/pe masitaitisí (ake pe pupula 'a e fo'i huhú) 'i he kakai fefine 'a ē kuo nau a'u ki he ta'u fakafanaü

NGAAHI FAKA'ILONGA MAHAKÍ

Ko e ngaahi faka'ilonga anga maheni tahá 'oku kau ai 'a e mofí, ngangau 'ulú, felāngaaki e uouá, tāvaivaiá, ta'eta'efiekaí, mo e pupula pea molū e tanaki'anga fāvai 'i lalo he ongo telingá pe ko e kaungaó 'i he tafa'aki pē 'e taha pe ko e fakatou'osi (palotaitisí). 'Oku 'i ai 'a e tokolahi 'oku nau ma'u 'e Mø, 'oku ma'ama'a 'aupito pe 'ikai ha faka'ilonga ia 'e hā mai. Fa'ahinga leva ia 'e ni'ihhi te nau ongo'i puke pē ka he 'ikai ke pupula ho nau ngaahi 'okani he fofongā.

'Oku anga maheni 'akí ko e ngaahi faka'ilongá 'e toki kamata ia mei he 'aho hono 16 ki he 'aho hono 18 hili ia 'a hono kamata uesia 'o e sinó 'e he vailasí, pea toki hoko atu ai 'a e puké 'o a'u ki he 'aho 'e 12 ki he 'aho 'e 25.

Ko e kakai tokolahi 'a ē na'a nau puke 'i he Mø, 'oku vave 'aupito, 'o lau uike pe pea nau sai.

FE'ĀVE'AKÍ PE KO E FAKAMAFOLA

'Oku mafola 'a e Mø 'I he fāvaii pe ha fa'ahinga pela mei he ngutü, ihü, pe fo'i monga 'o ha taha 'oku ne lolotonga Mø. 'E malava ke fakamafola 'a e vailasi 'e ha taha kuo 'osi ma'u ia 'e he Mø 'aki 'ene:

- Talé, mafatuá, pe ko e talanoá
- Ngāue taha 'aki 'a e naunau ngaohi kai tatau hange ko e ipu, pe huhu mo e hele ke kai fakataha 'aki mo ha ni'ihhi kehe
- Ala ki ha ngaahi naunau pe funga tepile 'oku te'eki fanofano 'a e nimā, pea 'e toki ha'u ha ni'ihhi kehe 'o ala 'i he me'a tatau

Ko e taimi 'oku mafola lahi taha ai 'a e Mø mei he kakai 'oku nau puke aii, ko e ngaahi 'aho si'i kimu'a mo e hili pe hono nafui kinautolu 'e he mahakii (palotaitisí). Fakatatau ki he Lao 'o e Siteiti 'o Hauai'i, 'e 'Ikai ngofua ki ha taha 'oku Mø ke ne ma'u ako, ngāue, pe folau lolotonga e 'aho 'e 9 mei he kamata ke ake hono tafa'aki telingá pe feitu'u tanaki'anga fāvai ko e 'uhi ko e Mø.

FAKA'ILONGA'I PE TALA FAKAFAITO'O

'Oku lava ke 'ilo pe tala 'oku te Mø meihe ngaahi faka'ilonga kehekehe 'i hoto sino, mo e ola 'o e ngaahi sivi fakakemi he loki fakatotolo fakasaienisi (laboratory). Ko e fa'ahinga ko ia kuo nau 'osi fakapapau'i 'oku nau ma'u e ngaahi faka'ilonga 'o e Mø, 'oku totonu leva ke nau fetu'utaki ki he ngaahi senitā 'oku nau tokangaekina 'a e mo'ui pe ko e falemahaki 'I he vave tahā.

FAITO'O

'Oku 'ikai foki ke 'i ai ha fa'ahinga faito'o tefito ia 'o e Mø. Ko hono tokangaekina 'o e kau mahaki 'oku nau mo'ua 'i he Mø, 'oku meimei lahi pe ki hono fakapapau'i 'oku lahi fe'unga 'enau inu vai pe huhua'i fua'l'akau, mālølø ke lahi pea feinga ke mapule'I mo ta'ota'ofi 'a e mofi.

MALOHĪ E IVI MALU'I 'O E SINO KE TAU'I E MAHAKI

'I hono fakakātoa, ko e ni'ihī enī 'oku tau pehé 'oku lahi honau ivi malu'I ke taliteke'i 'aki 'a e Mø:

- Ko e kakai lalahī 'a ia na'e fā'ele'i kinautolu ki mu'a 'ihe ta'u 1957*
- Ko e kakai kuo 'osi fai 'enau sivi totō 'o hā ai 'oku lahi honau ivi malu'I mei he mahaki pe Mø pe kuo nau 'osi puke kinautolu
- Ko e kakai kuo 'osi 'i ai 'enau ngaahi fakamo'ohi tohi kuo lahi fe'unga honau huhu ta'ofi mahaki pipihi ki he Mø (vakai ki he "Ta'ota'ofi Mahaki" 'a ia 'oku hā atu 'i laló)

Kātaki 'o fakatokanga'i ange: 'Oku malava pē ke toe Mø 'a nautolu ne 'osi huhu ta'ofi mahaki pipihi ki he Mø pe ko e tātaaitaha 'a 'ene hoko kiate kinautolu ko ia ne nau 'osi Mø ki mu'á.

*Vakai ki he "fakamatala ki he kakai 'oku nau 'ahia e ngaahi kiliniki" 'oku hā 'I lalo, 'o hanga ki he ni'ihī 'o e kau ngāué ne 'ikai ke huhu ta'ofi mahaki pipihi ka na'e fanau'i kinautolu ki mu'a he 1957.

KO E NGAHI KANONGATĀMAKI 'I HAUAI'I

- Ko e Kongokonga lalahi 'o e Lipooti ki he Ngaahi Mahaki kuo 'osi hono Fakatokanga'í mo faka'ilonga'I http://health.hawaii.gov/docd/files/2016/05/2015-SUMMARY_NOTIFIABLE-DISEASES-BY-COUNTY-STATE-OF-HAWAII.pdf
- Ko e lahi 'o e kau puke he Mø 'I he fakamatala 'a e pesi ngaluope pe uepisaiti -c CDC ki he kamata 'asi mo e mafola 'o e Mø: <http://www.cdc.gov/mumps/outbreaks.html>

TA'OTA'OFI PE FAKA'EHĪ'EHĪ MEI HE MAHAKÍ

Ko e founga lelei tahā ke faka'ehi'ehi mo ta'ota'ofi 'a ho'o ma'u e Mø ko ho'o huhu malu'i 'i ho ta'u motu'a 'oku fokotu'u atú.

'Oku totonu ke huhu tu'o 2 'a e fānau iiki kotoa pē ke malu'I mo ta'ota'ofi kinautolu mei ha'a nau ma'u 'a e ngaahi mahaki pipihi MMR ko enī 'e 3: Mīselé, ngaahi Mø, pea mo e lūpelá pe Misele Siamane. Ko e huhu 'uluaki, 'oku totonu ke 'oange ia 'i he ta'u motu'a ko e māhina 12 ki he māhina 15 pea huhu hono uá 'i he vaha'a 'o e ta'u 4 ki he ta'u 6.

Ko kinautolu 'a e kakai lalahi na'e fā'ele'i 'i he 1957 pe hili ia, 'oku totonu ke 'i ai 'a e lekooti 'o honau ngaahi huhu malu'i ki he ngaahi mahaki pipihii, tukukehe kapau na'e 'osi fai ho nau sivi toto pea 'ilo ai

'oku nau lava lelei pe 'o tau'i mo ma'u e ivi malu'I ke fakafepaki'I 'aki e Mø. 'Oku 'i ai 'a e kakai lalahi 'e ni'ihi 'oku nau fu'u tu'u lavea ngofua ke ma'u 'a e Mø pea 'oku totonu leva ke tu'o ua honau huhu ta'ofi ki he mahaki pipihi MMR.

NGAAHI MA'U'ANGA FAKAMATALA KEHE

- Uepisaiti 'a e CDC: <http://www.cdc.gov/mumps/index.html>
- Ko e Tohi Fakamatala ki he Huhu Ta'ofi Mahaki Pipihi MMR (Ngaahi Mīselé, Ngaahi Mø, mo e Lūpelá): <http://www.cdc.gov/vaccines/hcp/vis/vis-statements/mmr.pdf>

NGAAHI FAKAMATALA KI HE KAU MAHAKI

Uepisaiti 'a e CDC: <https://www.cdc.gov/mumps/hcp.html>

'Oku totonu ke fakahā 'e he kau Fale'i fakafaito'o he vave taha ki he Potungāue Mo'ui kapau kuo 'osi mahalo'i ha taha 'oku puke he Mø.